

«Hukukun Kapısında Beklemek»:

Terörle Mücadele Yasası ve Kürt Üniversite Öğrencileri

Mustafa Polat

Zeynep Kıvılcım

*“Yasanın önünde bir bekçi durmaktadır. Taşradan bir adam bu bekçiye gelip **yasaya girmek için** ricada bulunur. Ama bekçi, o an için içeri girmesine izin veremeyeceğini söyler. Bunun üzerine adam düşünür ve bu durumda daha sonra girip giremeyeceğini sorar. “Olabilir” diyen bekçi ekler: “ama şimdi değil”. **Yasanın kapısı her zamanki gibi açıktır.** Taşralı adam bu tür zorluklarla karşılaşmayı beklememiştir; yasa, herkes için ve her zaman ulaşılabilir olmalı, diye düşünmektedir. Ama şimdi, **içeri girmesine izin verilene kadar beklemesinin** daha iyi olacağına karar verir. Bekçi ona bir tabure verir ve kapının yan tarafına oturmasını sağlar. Orada **günler ve yıllar boyunca** oturur. İçeri girmesine izin verilmesi için pek çok girişimde bulunur. Bekçi onu sık sık kısaca sorgular, memleketi ve başka pek çok şey hakkında sorular sorar, ama bunlar, büyük adamlarinkine benzeyen, kayıtsızca sorulmuş sorulardır ve bunların ardından, her seferinde, girmesine henüz izin veremeyeceğini söyler¹.”*

Arka Plan Bilgisi

2010 yılından itibaren, Türkiye’de PKK ile bağlantılı oldukları iddiasıyla kitlesel tutuklanmaların yaşandığı polis operasyonlarına tanıklık edilmiştir. Terörle Mücadele Yasası’na bağlı olarak yüzlerce Kürt öğrenci de ‘terör örgütü üyesi’ olduğu, ‘terör örgütü üyesi olmamakla birlikte terör örgütü adına suç işlemek’, ‘teröre yardım ve yataklık’ ettiği veya ‘terör örgütü propagandası’ yaptığı iddiasıyla bu operasyonların hedefi olmuştur. Öğrenciler, Özel Yetkili Mahkemelerde yargılanmış. Bazıları iki yıldan fazla olmak üzere, Yüksek Güvenlikli Cezaevlerinde tutuklu kalmışlardır. 2012 yılında hükümetin ‘**çözüm süreci**’ adıyla PKK’nin hapisteki lideriyle görüşme başlatmasına rağmen, bu sürecin yol haritası veya nihai amacı

---

¹ Kafka, Franz. *Yasanın Önünde*,

kamuoyu tarafından halen bilinmemektedir. Şubat 2014'te Özel Yetkili Mahkemeler yasal bir düzenlemeyle kapatılmışlardır. Bu mahkemelerde devam eden tüm davalar Ağır Ceza Mahkemelerine devredilmiş ve tutuklu bulunan birçok öğrenci bu süreçte tahliye edilmiştir. Bilinmeyen bir yol haritasına göre yürütülen barış müzakerelerinde stratejik bir hamle olan bu yasal değişiklik yeni tahliye edilmiş ve davaları farklı mahkemelere sevk edilen yüzlerce öğrenci için hukuki güvensizliği daha da artırmıştır.

Teorik Çerçeve

Yasanın Önünde Beklemek ” (F. Kafka)

Tahliye sonrası “özgürlük”: “Tutuklanmadan tutuklanma hali”

“Tutuklanmaya tutuklandınız, ona şüphe yok. Ama eskisi gibi işinizde çalışabilir, her zamanki yaşamınızı sürdürebilirsiniz.” (Kafka, Dava, s. 18)

Beklenen mntıka, Belirsizlik Mntıkası:

- 1. İktidar hukuku askıya alabilen, istisnaya karar verebilendir. (Özel yetkili mahkemede yargılanmak, yüksek güvenliikli cezaevinde tutulmak), iktidar karar verdiğinde diğer mahkemeye aktarılma durumu. İstisna hali, yasasızlık ile hukuk arasında mutlak bir belirsizlik bölgesidir. (Agamben, İstisna Hali, s71)*
- 2. Çözüm sürecinin getirdiği belirsizlik.*

Çoğul iktidar; Değişken ve akışkan iktidar;

“Toplum sadece tek bir iktidarın uygulandığı bir gövde değildir. Farklı iktidarlardan bir takımadır.” (Foucault, Özne ve İktidar, p.145)

Tahliye sonrası **“özgürlük”** döneminde devletin iktidarının öğrencilerin hayatında etkisi: **“İktidar yalnızca ‘özgür özneler’ üzerinde ve yalnızca onlar ‘özgür’ oldukları süreci uygulanır. İktidara özgü ilişki kipi ‘yönetimde’ aranmalıdır.** (Foucault, Özne ve İktidar, 75).

METOD

Araştırmada 2011'den itibaren tutuklanmış, *11 ay ile 28 aylık sürelerde tutuklu* olarak hapisanede kalmış, İstanbul'un farklı üniversitelerinden öğrenci olan **24 ve 29 yaş aralığında bulunan altı erkek ve dört kadınla** yüz yüze derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin tamamı Kürt siyasi hareketindeki faaliyetlerinden hareketle **'terör örgütüne üyelik' suçlaması** ile yargılanmaktadırlar.

Mülakatları erkek öğrencilerle kendisi de eski bir tutuklu öğrenci olan Mustafa Polat, kadın öğrencilerle ise son üç yıldır Tutuklu Öğrencilerle Dayanışma İnsiyatifi (TÖDİ) içerisinde gönüllü olan akademisyen Zeynep Kıvılcım yapmıştır.

Öğrencilerden altısı iki ayrı davada yargılanmaktadır. 8'i toplu 2'si tek kişilik davalardan yargılanmaları devam ediyor. Görüşülen **öğrencilerden 8 tanesinin davası halen devam etmektedir. İki tanesi ise ilk derece mahkemesi tarafından yedi ve dokuz yıl ceza almış, řu anda da davaları Yargıtay aşamasındadır.**

Araştırma Soruları

1. Öğrencilerin önünde bekledikleri "hukuk" ve "mahkeme" ile ilgili algıları nedir?
2. Makro siyasetteki gelişmelerin (çözüm süreci, buna bağlı yasal değişiklikler, yargı üzerinde etkili olan 'paralel yapı' operasyonların) gelişmelerin öğrencilerin 'bekleme' dönemine etkileri nelerdir?
3. Bekleme döneminde öğrencinin üzerinde etkili olan iktidar(lar) hangileridir? (Devlet, aile ve Kürt hareketi?) Bunların öğrenci üzerindeki etkileri nelerdir?
4. Öğrenciler kolektif mücadeleden bireysel bekleme sürecine geçişi nasıl deneyimlemektedir?
5. Kürt öğrencilerin yaşadıkları hukuki belirsizliğin ve güvensizliğin hayatlarına etkisi nedir?

6. Bekleme dönemini kadın ve erkek öğrenciler farklı deneyimliyor mu?

1. Öğrencilerin önünde bekledikleri “hukuk” ve “mahkeme” ile ilgili algıları nedir?

Tutukluluk dönemindeki hakim ve savcı performanslarına aşına olan öğrenciler, davaların kararlarının kendileri için kader tayin edici bir anlam taşıdığını kabul etmelerinin yanında bir çoğu mahkemelere katılmıyor ve mahkeme süreçlerini de takip etmiyorlar.

“Mahkemede bile beni döverler mi bana saldırırlar mı diye düşünüyordum ama herkese açık olduğu için en çok psikolojik olarak ya da hukuki olarak ezebilirler diye düşünüyordum. Aslında hakim ve savcıların okumuş, bilen insanlar, sana tavrı ve konuşma şekliyle insanı dövmesi daha iyi.’ Hakim sözlü olarak ‘hırpalıyor’. Teatral bir gösteri olacağını söylediler, biz de rolümüzü oynadık. (...) Tahliyeden sonra duruşmalara katılmıyorum.” (Mülakat 3, 26 yaşında erkek).

“Karşımızda 3+1 adam. Yüzlerce sanık, binlerce sanık yakını, onlarca avukat, üç adam herkesi yargılıyor. Senin orda kim olduğun hiç önemli değil. Sen hakikaten tutuklu mu olmalısın? Neyle yargılanıyorsun? Öyle bir ayırım yoktu. Biz bir bütün olarak tutuklanması, cezalandırılması gereken toplum dışına itilmesi gereken insanlar olarak görülüyorduk. Hakim zaten hep tavana bakıyordu. Zaten pek duruşma salonunda durmuyorduk aşağıda diğer sanıklarla bir arada durabileceğimiz bir yer vardı. Sigara çay olan bir yer. Oraya gidiyorduk. Duruşma devam ediyordu. O sırada binlerce sayfalık iddianame okunuyordu. (...) Tahliyemden sonra iki üç ayda bir duruşma oluyor. Tüm arkadaşlarım tahliye olduktan sonra hiç ilgilenmedim duruşmalarla”. (Mülakat 10, 29 yaşında Kadın)

“Mahkeme salon tamamen yapmacık bir yer. Savcı uyuyordu. Ciddiye almıyorlardı hiçbir şeyi. Seni dinleyen bir kişi bile yok. Söz hakkı verilmiyor, toplu savunmayı kabul edilmiyor, dışarı atma durumları oluyor. Lavabo ihtiyaçlarımız bile karşılanmıyor. Halen hiç savunma vermedim ben (...) Tahliye sonrası Yılda iki üç kez duruşmalar oluyor. Ama katılmıyorum.

Katılmanın bir etkisinin olduğunu düşünmüyorum.” (Mülakat 1, 26 yaşında erkek)

“(Mahkemede) Bir köpek muamelesi bile yapmıyorlar. Dinlemiyorlar. Dalga geçiyorlar. Düşman hukuku bile değildi. Bunu hissettim yani. Hiç bakmıyor bile hakim. Gırgıra alıyor. Bir tiyatroya gitmek gibiydi. Devleti hissediyorsun. Mesela yemin etmeler. Hep birlikte ayağa kalkmalar”. (Mülakat 4, 25 yaşında erkek)

2. Ülkedeki Makro siyasetteki gelişmelerin öğrencilerin ‘bekleme’ dönemine etkileri nelerdir?

PKK’ye üyelik suçlamasıyla yoğun tutuklamalar 2009’da, PKK lideriyle başlayan görüşmelerle aynı dönemde gerçekleşmiştir. Bu öğrenciler gruplar halinde “rehine” olarak yüksek güvenli ve cezaevlerine konulmuştur. Çözüm sürecinin inişli çıkışlı ilerleyişinde varılan noktada 2012’den itibaren kitlesel tahliyeler olmuş, ancak belirsizlik içinde devam eden davalarda yargılanan bu öğrenciler bu kez de “çözüm süreci rehineleri” durumundadır.

“Çözüm süreci taraflar arasında samimi bir süreç ise davamıza olumlu etkileyeceğini düşünüyorum. Ama süreç siyasi tarafların çekişmesi ile gerçekleşiyorsa süreçle birlikte olumsuz bir yöne gidebilir dava. Süreçle girdik süreçle çıktık ve bekliyoruz. Belirsizlik bununla alakalı belki.” (Mülakat 10, 29 yaşında kadın)

“ Eğer çözüm süreci başarılı olursa davalarının da düşeceğine inanıyorum. Zira TMK’nın da değiştirilmesi bir zorunluluktur. Nasıl bir sonuç alınacağıyla ilgili net bir düşüncem yok. (...) Şimdi de bu davalar çözüm sürecinin geleceği için bir koz olarak sürüncemede bırakılıyor.” (Mülakat 1, 26 yaşında erkek)

3. Bekleme döneminde öğrencinin üzerinde etkin olan iktidar(lar) hangileridir?

Bekleme dönemi **aile, devlet ve Kürt siyasal hareketi** ile birey arasında bir değişken ve akışkan bir iktidar ağı da içermektedir.

AİLE: Aile ile ilişkilerinde tutukluluk öncesine göre değişiklik oluyor. “Bekleme” döneminde öğrenciler ailelerine ekonomik olarak bağımlılar. Hapishane deneyimini bir **“olgunlaşma”** olarak kabul görüyor. Aile onların özerkleşmesini kabul ediyor ancak **endişeler** nedeniyle öğrenciler üzerinde çeşitli şekillerde **“denetim”** uygulamaya çalışıyor. Bu durum kadın öğrenciler üzerinde daha belirgin.

“Ailemin tekrardan tutuklanacağıma karşı tedirginlikleri var. Sık sık arıyorlar beni. Okulu okuyup bitirmemi ve memlekete dönmemi istiyorlar.

“(mülakat 3, 26 yaş erkek)

Fiziksel olarak onlardan kopuş(um), onları çok etkiledi. Ailemin bana tanıdığı (ekonomik) kredi bitiyor artık. Ailem politik bir aile, bana destek oldu. Tek kız olduğumdan, saksıda büyüdüğümünden, babam beni 5-6 kez günde arar. Politik görüşümüz aynı ama tahliye sonrasında bir endişeleri var. Bu süreçten bir kardeşim çok etkilendi. Ülkeyi terk etti Almanya’da yaşıyor.” (Mülakat 10, 29 yaş kadın)

“Eskiden de fikirlerimi soruyorlardı ama şimdi neredeyse herkesten önce benim fikrimi soruyorlar. Bu da hapishanede kalmanın prestijiyle ilgili. Benim ailem korucu. Hatta MHP adaylığı bile var. Hapishaneye gidiş gelişlerle değişti. Beni mutlu etmek için şimdi daha fazla parti ile ilgileniyorlar”. (Mülakat 5, 25 yaş erkek)

Kürt Hareketi: Mülakatta bulunan tüm öğrenciler tutukluluk öncesi aktif siyasette bulunmalarına rağmen, tutukluluk sonrasında çoğunluğunun siyasette artık aktif bir şekilde yer almadıklarını belirttiler. Mülakatlarda, davalarının sonucunu beklemeden gerilla güçlerine katılan öğrenciler olduğundan sıkça söz edildi.

“Tutuklanmam tekrardan politika yapmamda negatif bir etkisi yok. Aslında okuldaki (politik oluşum) benim ‘biraz uzak kalmasını’ istedi”. (Mülakat 3, 25 yaş erkek)

“Davanın politik etkinliğimde etkisi hemen tahliye sonrasında etkisi vardı ama şimdi yok. Çünkü insanın ilk zamanlarda yine tutuklanırım diye korkusu oluyor. Daha önce yaptıklarım ile şimdi yapacaklarım aynı olmamalı daha farklı yaklaşım ve aktivitelerle olmalı diye düşünüyorum. Bunun kararlarla ilgili bir etkisi yok. İçinde bulunduğum koşulların el vermemesinden kaynaklanıyor. (Mülakat 2, 25 yaş erkek)

“Biz bir kuşaktık. Arkadaşlarımdan bir kısmı yok. Dağda şehit düşenler, hapiste olanlar, onlarla zaman geçirdiğim yerleri görünce anlamsızlık ve suçluluk duygusu hissediyorum. Bir şeyleri göze alarak mücadele ettiğim, okulu bırakmaya karar verdiğim, reddettiğim şeyleri dönüp yapıyor olmak öz saygımı kaybetmeme sebep oluyor. Hapishanede okula dönmeyi asla düşünmüyordum. Tutuklanmadan önce çok daha cesaretli davranıyordum. Ama bir kere tutuklandıktan sonra insan kendi kendini kontrol etmeye başlıyor. Yeniden bir yerde kapalı kalmamak için daha ‘zararsız’ çalışmalar yapmak durumunda oluyorsun.” (Mülakat 9, 26 yaş kadın)

DEVLET: Tahliye sonrasında da öğrenciler mahkemeler, polis, sivil polis ve okulun güvenlik görevliler tarafından bir takım yöntemlerle kontrol altında tutulup disipline edilmeye çalışıldıklarını düşünüyor.

“Tutuksuz yargılandığım ilk dönemlerde okulun sivil polisleri benimle okul çıkışında iki kez konuştular. Bu konuşmada benim fikirlerimin ne olduğunu anlamaya çalıştılar. Sık sık GBT’ye bakıyorlardı o dönem. Gözlem altında tutmaya çalışıp beni caydırmak istiyorlardı.”(Mülakat 1, 25 yaşında erkek)

“Dışarıdayken tekrar içeri girebilirsin düşüncesi seni her şeyden alıkoyuyor. Bir yüksek lisansa başvuramadım. Benim üzerimde kontrolleri bitmiş değildi. Hapishanede kameralarla vs şiddet uyguluyorlarsa dışarıda da devam ediyor.” (Mülakat 7, 24 yaşında kadın)

4- Öğrenciler kolektif mücadeleden bireysel bekleme sürecine geçişi nasıl deneyimlemektedir?

*“Fazla ömrü kalmamıştır. Ölümünden önce, aradan geçen tüm zaman boyunca edindiği deneyimler, kafasında, o ana kadar bekçiye yöneltmemiş olduğu bir soruya dönüşür. “Herkes yasa için uğraşıp didinir” diyen adam devam eder: “öyleyse nasıl oldu da, aradan geçen uzun yıllar boyunca benden başka hiç kimse içeri girme izni istemedi?” Adamın ölmek üzere olduğunu anlayan bekçi, sağırlaşmakta olan kulaklarına sesini duyurmak için haykırır: **“Burada başka hiç kimse girme izni alamazdı, çünkü bu kapı yalnızca sana ayrılmıştı. Şimdi gidiyorum ve onu kapatıyorum².”***

Kolektif aktif politik mücadele içinde tekrar yer almanın davaların sonucuna etki edebileceği endişesi, her türlü karara hazırlıklı olmaya çalışmak, diğer yandan eğitime devam etmek ve ekonomik gelir arayışları her bir öğrencinin bekleme sürecini farklı şekilde ve yalnız başına bireysel bir süreç olarak yaşadığını ortaya koymuştur. Hakkında hüküm verilmiş olan ve Yargıtay kararını bekleyen öğrencilerde endişeler ve bununla tek başına başa çıkma mücadelesi daha belirgindir.

“Bekleme bireysel yaşanıyor. Karşılıklı sorumluluk hissetmiyorsun. Birbirinizi sahiplenmiyorsunuz. Eylemi sahiplenmiyorsun. Birliktelik ruhu yok”. (Mülakat 2, 25 yaş erkek)

“Devletin hakimiyeti tutuksuz dönemde daha yoğundur. İçerde bir mücadele var. Her daim bir birliktelik var arkadaşlarla. Eğer tahliye olduktan sonra yine mücadele alanında olunursa bu hissedilmez ama mücadele alanında olmayınca bireysel olarak hep kendi başına kalırsın ve daha çok korku hissedebilirsin. Şu anda hapisane döneminden daha fazla baskıya uğruyorum. Fiziki olarak mücadele alanında olmamam ve her an devletin yaptırımına maruz kalabilirim diye sürekli bir endişe duyma hali var, ya tutuklanırsam ya çözüm süreci bozulursa şeklinde düşününce....” (Mülakat 3, 26 yaş erkek)

---

2 Kafka, Franz. *Yasanın Önünde*,

5- Öğrencilerin yaşadıkları belirsizliğin ve hukuki güvensizliğin hayatlarına etkisi nedir?

Dava sonucunda alınacak kararlarının politik bir anlam taşıdığını sıklıkla belirten öğrenciler, oluşan güvensizlik ve belirsizlik ortamında, kendilerini «araf»ta kalmış gibi hissettiklerini, yaşama katılımlarını erteledikleri, yaşamlarını dondurduklarından bahsetmişlerdir.

“Avukat stajyerliği yaparken tutukluk durumumu söylemedim, söyleseydim almazlardı. Ama aslında UYAP sistemi üzerinde kontrol etselerdi hemen bulabilirlerdi. İş kurmak için davanın sonucunu bekledim. Altı ay boyunca mahkemenin kararı netleşsin diye home ofis olarak çalışmaya devam ettim. Ama dava sonuçlanmadığı için gidip kendi büromu kurdum”. (Mülakat 2, 25 yaşında erkek)

“Yargıtay’ın kararını bekliyorum. Hukukun katledildiği o yargılamadan sürecinden sonra pek de iyi bir karar beklemiyorum. Yargıtay’ın kararı çıktığında hayatıma nasıl etkisi olacak? Hiç hazırlıklı değilim aslında. Hiçbir duyguyu yaşamıyorsunuz. Düğünümde bile alınabilirim diye düşündüm. Hiçbir işe giremiyorum. Başvurduğum yerden de olumsuz sonuç alıyorum. Tecrüben yok diyorlar. Ben ikinci sınıfta iken içeri girdim. Okulu içerde bitirdim, nasıl tecrübem olabilir ki?” (Mülakat 7, 24 yaşında kadın)

“Davanın sonucunun nasıl olacağını hiç bilmiyorum. (...) Okula gidip gelmek işkence gibi geliyor. Kendimi öğrenci olarak görmek istemiyorum. Utanıyorum okula gitmekten. Tek amacım İstanbul’dan kurtulmak ve ait olduğum yere, memlekete dönmek. Her anlamda yaşamımı dondurmuşum”. (Mülakat 1, 26 yaş erkek)

“Ben tutuklu olsaydım çelişkiler olmayacaktı. Ama şimdi ne mücadeledeyim ne de kendimi bir yerde hissediyorum. Belirsizlik var dıştan gelen. Hep bekliyoruz, ne olacak, ceza çıksa Yargıtay’a gitse ne olacak. Ara ara düşünüyorsun. Özellikle mahkeme zamanlarında, mesela sınavlara çalışırken. Adliye’yi, özellikle Çağlayan’ı gördüğümde. Bahsettiğim bu çelişkiler tutuksuzluğun sonucu. Tutuklu iken her şey

belliydi. Eğer yargılama olmasaydı her şey yapılabilirdi. Çıktığımdan beri içe kapanık, agresif, psikolojisi bozuk biriyim. Ciddiyetsizlik ve savrulma var. Farklı bir yaşam kurma çabası var, benzemek durumunda kalarak.” (Mülakat 4, 25 yaş erkek)

6- Bekleme dönemini kadın ve erkek öğrenciler farklı deneyimliyor mu?

Bekleme sürecinin cinsiyetlendirilmesi, tutukluluk ve tutukluluk öncesindeki bireysel deneyim ve kolektif hafızdan soyutlanmış bir şekilde ele alınamayacağı gibi toplumsal cinsiyet rejiminden de bağımsız ele alınmaması gerekmektedir. Bekleme sürecinde toplumsal cinsiyetin etkisi ile ilgili soruya **kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre çok daha ayrıntılı ve uzun yanıtlar vermesi dikkat çekmiştir**. Diğer yanıtlarda da kadın öğrenciler gözaltı ve sorgu sırasında kendilerine şiddet uygulayan kadın polisler, hapisanede çok sayıda kadınla bir arada yaşama deneyimi, aynı ve farklı kuşaktan koğuş ve oda arkadaşlarının kadınlık deneyimleri vb. toplumsal cinsiyet değerlendirmelerde bulunmuştur. Erkek ve kadın biyolojik cinsiyetlerine sahip olmak kolektif mücadeleye katılım konusunda bir takım engeller yaratmaktadır. Politik olmak, Kürt toplumu açısından, erkekler için **“doğal”** bir durum olarak kabul edilirken, kadınlar için bu bir **“başarı”** olarak kabul edilmektedir. Hapishaneye girmelerinin aile tarafından **“yadırganan”** bir durum olduğu ancak kadın öğrenciler açısından **bu yadırganmanın daha belirgin** olduğu söylenmiştir.

“Bundaki en büyük pay bahsettiğim gibi ailelerin gözünde kadının siyasi faaliyette bulunmasının ve hapishaneye girmesinin yadırganması yatmaktadır. toplum tarafından kadının hapishaneye girmesi erkeğe oranla daha fazla yadırganmaktadır. Örneğin siyasi nedenlerle hapishaneye giren hiçbir arkadaşımın ailesi bu hususu çevresinden saklama ihtiyacı duymazken, kadın arkadaşların ailesinde bu tutumun belirgin olduğunu biliyorum.” (Mülakat 2, 25 yaş erkek)

“Aileler koruma güdüsü ile hapishaneye benzer şekilde daraltma duygusu yaşıyorlar. Kimi nadir iyi yönleri de var. Hapishaneye girmiş bir genç kadın aileye karşı kendini daha net koruyabiliyor. Başkaldırabilir baskı yapılırsa diye. Kimi noktalarda hapishanede kalmak kadınlara kazandırıyor.” (Mülakat 9, 26 yaş kadın)

“Hapishaneye girme” gibi bir cezalandırma yöntemi, “bedel ödemek” olarak Kürt toplumu ve aile içinde öğrencilere **“prestijli”** bir toplumsal statü kazandırmaktadır. Ancak erkek öğrenciler aile içinde kazanılan prestijden çok daha fazla söz etmektedir. Öğrencilerin hemen tamamı, tahliye sonrasında aile ile ilişkilerde kendileri lehine bir özerkleşme olduğundan bahsetmiştir. Ancak bu özerkleşme erkekler açısından daha belirgindir.

SONUÇ OLARAK

Öğrenciler hukuk önünde bekledikleri uzun dönemde kendilerini **«çözüm süreci rehinelere»** olarak kimliklendirmektedir. Tahliye sonrası «özgürlük» dönemi içerisinde öğrenciler üzerinde etkili olan iktidarlar aile, Kürt siyasi hareketi ve devlettir. Öğrenciler aile ile girdikleri ilişkide bir dışlama yönteminden ziyade **uzlaşma zeminini** oluşturmaya çalışmaktadır. Öğrenciler Kürt siyasi hareketiyle fiziksel olmasa da düşünsel ve duygusal bir ilişki geliştirmektedir. Tahliye sonrası dönemin de bir güvelik aygıtlarınca denetlendiği öğrenci mülakatlarında ortaya çıkmıştır. Bu aygıtların işlevselliği ile ilgili öğrencilerin kolektif hafızalarında tutukluluk öncesinden de bir aşinalığı vardır. Bekleme döneminde de bu güvenlik aygıtı bir **tekinsizlik, gözetlenme, yabancılaşma** etkisi yaratmaktadır. Öğrencilerin kapısında bekledikleri hukuka ve mahkemelere dönük algıları ise yargılanmanın adeta bir «tiyatro» olduğu ve kendilerine de akışı belirleyici bir aktör rolü verilmeyip, nesneleştirildikleri yönündedir. Hayatlarını tamamen değiştirebilecek bir etkisi olacak kararın verileceği bu duruşmalara tahliye sonrası öğrencilerin çoğunlukla katılmamaktadır. **Öğrencilerin hiçbir davanın sonucunda** adil bir karar beklememektedir.

Hukuki güvensizlik ve belirsizlik ortamı öğrencilerin hayata katılmalarında ikircikli davranmalarına neden olmaktadır. Bu durum özellikle aile, arkadaş ve ya ikili ilişkilerin sürdürülmesinde; iş kurma ve ya iş edinmede; eğitimlerinin sürdürülmesinde belirginleşmektedir. Buna rağmen görüşülen öğrencilerin tümü ailevi, ekonomik ve psikolojik sıkıntılara rağmen eğitimlerine devam etmekte ve ekonomik ilişkiler geliştirmektedir.